

معاهدات
تجاری
عصر قاجار
و پهلوی:
تیشه های
بر ریشه
درختچه
شمشاد خزری

شهریار محمد رضایی
محمدابراهیم صحتی ثابت

شمشاد خزری، با نام علمی (Buxus hyrcana Pojark, ۱۹۵۹)، درختچه همیشه سبز جنگلهای شمال ایران است که اکنون در فهرست گونه های گیاهی در خطر انقراض اتحادیه بین المللی حفاظت از منابع طبیعی (IUCN) جای دارد (Jalili & Jamzad, ۱۹۹۹). این گونه بومی ایران تقریباً از دوره کرتاسه، متعلق

به عصر مزوزوئیک، در جنوب دریای خزر تا ارتفاعی از نیمرخ شمالی سلسله جبال البرز ظاهر گردید. از این رو، سابقه پیدایش آن، به حدود ۱۳۶ میلیون سال پیش بازمی گردد.

بررسی تاریخی ریشه های انقراض این درختچه، نشان می دهد که تحدید گستره انتشار آن، بویژه با برداشتهای بی رویه از ذخایر این گونه جنگلی، در عصر قاجار و پهلوی شدت گرفت. در این دوره، صدور چوب شمشاد به اروپا، بخصوص انگلستان و روسیه، رونق بسیار یافت. دلایل توجه به چوب این درختچه را از مکانیه مورخ ۱۳۱۶/۳/۱۹ بناگبای، نماینده تجار تخانه ژوزف گاردنر و اولاده لیمتند لیورپول و تبعه ایران، با رئیس الوزرا و ریاست شورای عالی اقتصادی وقت در می یابیم:

“... چوب شمشاد ایران، حاصل جنگلهای گیلان و مازندران همیشه در انگلستان مطلوب بوده و می باشد. این چوب برای مصرف قسمتی از دستگاههای ریسندگی و بافندگی خصوصاً ماکو، به مصرف می رسد... عدم صدور چوب شمشاد ایران، توجه تجار لیورپول را به نقاط دیگری جلب نموده و این متاع را از جنگلهای ممالک کانادا، ترکیه، قفقاز و آفریقای جنوبی حاصل نموده و به انگلستان وارد نمودند؛ ولی هیچکدام از آنها جای چوب شمشاد ایران را نگرفته است... نظر به محسنات آن (وزن، استحکام و غیره)، چوب شمشاد ایران بر همه چوبهای شمشاد ممالک دیگر جهان رجحان و برتری دارد و در بازار انگلستان مطلوب می باشد...” (سند شماره ۱)

گفتنی است، چوب شمشاد به لحاظ ویژگیهای آناتومیک دارای بافت فیبری ریز، متراکم و یکنواخت است که به دلیل تخلخل کم و مقاومت در برابر نفوذ آب و هوا، چوبی سخت و بادوام به شمار می رود. (حجازی، ۱۳۶۴) انعقاد معاهدات تجاری بهره برداری از جنگلهای ایران با بیگانگان و اعطای امتیازات انحصاری به آنان، از عصر قاجار آغاز شد. اولین مورد این معاهدات در سال ۱۲۵۱ش. بسته شد که به موجب آن، ناصرالدین شاه امتیاز بهره برداری از جنگلهای سراسر کشور را به مدت ۷۰ سال به جولوس دورویر، تبعه دولت انگلیس، واگذار نمود. در ماده ۱۴ قرارداد مذکور آمده است:

دولت ایران، به حکم این قرارنامه به اصحاب این امتیاز حق مخصوص و امتیاز انحصاری قطعی می دهد که در مدت طول این امتیاز (۷۰ سال)، در جنگلهای تمام ایران کار بکند و این جنگلهای را به کار بیندازد و از آنها تمتع بردارد. این کار کردن و تحصیل تمتع کمپانی در جنگلهای ایران به هر ترکیبی که باشد و در هر زمینی که تا امضای این قرارنامه زراعت نشده باشد، جایز و معمول خواهد بود. در هر جایی که کمپانی درختهای آن را بریده باشد، هر اراضی که دولت بخواهد بفروشد، کمپانی قبل از همه حق خواهد داشت که آن اراضی را از دولت به قیمت متداوله روز بخرد. دولت ایران، از منافع خالص این جنگلهای سالی صد پانزده قسمت خواهد برد.” (بنان، ۱۳۷۰ الف)

بدیهی است، این بهره برداری بدون مطالعه کارشناسی توان تولید جنگل و برداشت متناسب با آن، به طوری که اصل سرمایه طبیعی جنگل محفوظ و استفاده

پایدار از آن مقدور گردد، صورت می گرفته است. خوشبختانه این قرارداد که قراردادی با منافع یک جانبه برای جولوس دورویر محسوب می شد، لغو گردید و به مورد اجرا گذارده نشد. اما در عوض، سایه چپاول روسهای تزاری بر جنگلهای کشور گسترده شد.

غارت جنگلهای شمال ایران توسط روسها، پس از انعقاد عهدنامه ترکمنچای آغاز شد. از این تاریخ گروهی از بازرگانان روس، با پرداخت مبالغ اندک به مالکان جنگلهای شمال، آنها را اجاره می کردند و به طور نامحدود به قطع چوب و صدور آن به خارج کشور مبادرت می نمودند. از آنجا که در این دوره هیچ قانون، مقررات و تشکیلاتی برای حفاظت جنگلهای وجود نداشت، صدمات جبران ناپذیری به ذخایر این ثروت طبیعی کشور وارد آمد. (بنان، ۱۳۷۰ ب)

اولین معاهده ای که به طور خاص امتیاز بهره برداری وسیع از جنگلهای شمشاد شمال را به بیگانگان می داد، در زمان ناصرالدین شاه به سال ۱۲۶۸ش. با تجارتخانه روسی کوسیس (Kusis) و توفیلاکتوس (Teofilaktus) منعقد گردید. به موجب این قرارداد، به تجار تخانه مذکور اجازه داده می شد تا به مدت پنج سال چوبهای شمشاد جنگلهای ایران را از آستارا تا استرآباد قطع و به خارج حمل نمایند و در برابر آن سالانه ۱۱۰۰۰ تومان در دو قسط به دولت ایران بپردازد. (ستوده، ۱۳۴۹ الف)

در سال ۱۲۷۱ش.، میرزا علی اصغر امین السلطان، صدراعظم وقت، قرارداد دیگری با این تجارتخانه منعقد و بهره برداری از تمام چوبهای جنگلی شمال از جمله شمشاد را به آن واگذار نمود. این معاهده، در سال ۱۲۷۷ش. تا هشت سال دیگر تمدید شد و قرارداد جدیدی در پنج فصل تنظیم گردید که فصل اول آن از این قرار بود:

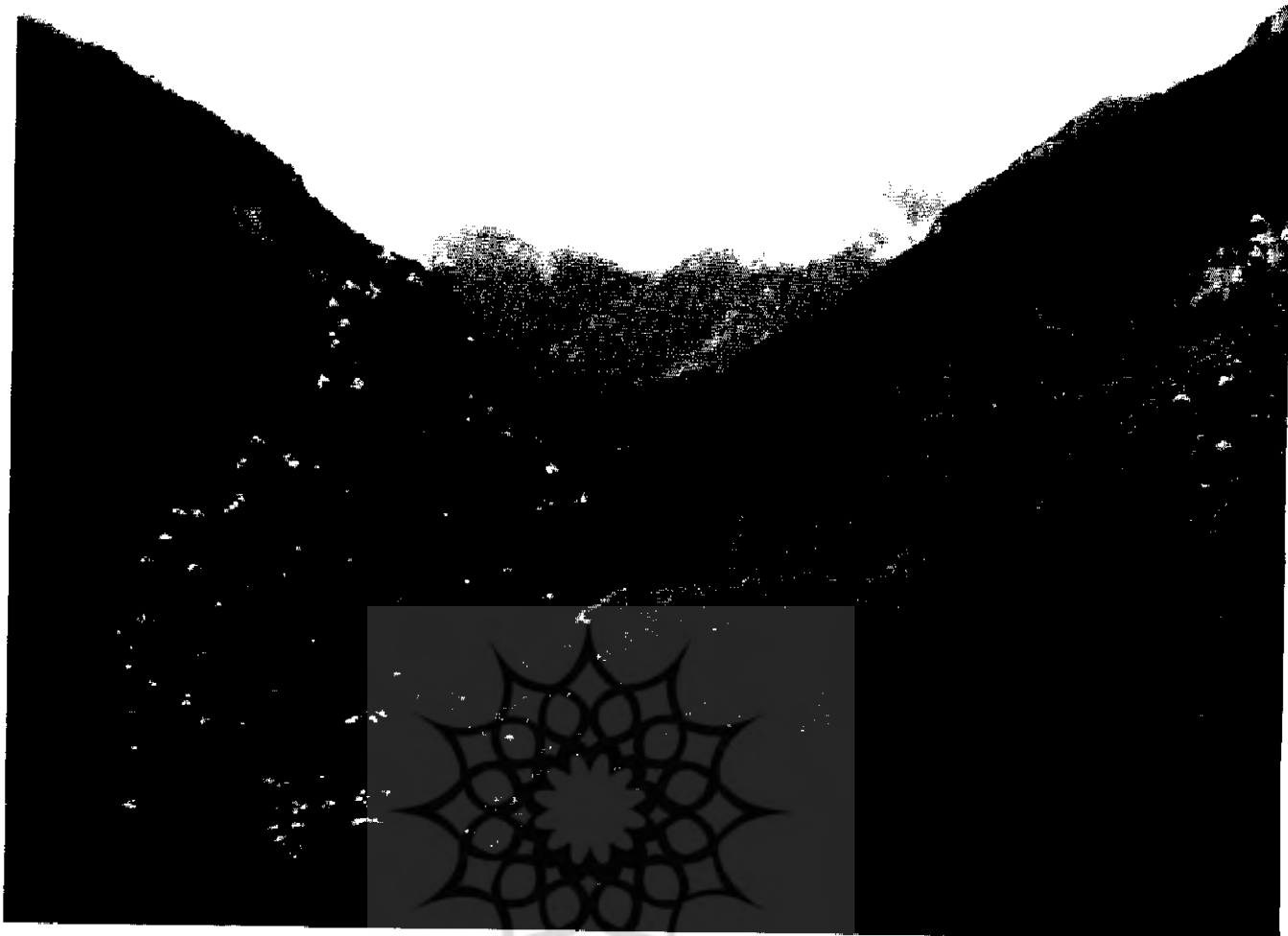
“تجارتخانه کوسیس و توفیلاکتوس، از طرف دوله علیه ایران مختار و مجاز است که از جنگلهای آستارا و گیلان و کلارستاق و کجور و مازندران و استرآباد از هر قبیل چوب آلات گرفته، حمل به خارجه نماید.”

تجارتخانه مذکور نیز متعهد شد تا در مقابل، سالانه ۱۵۰۰۰ تومان به دولت ایران بپردازد. (ستوده، ۱۳۴۹ ب)

هنگامی که مظفرالدین شاه عازم سفر اروپا بود، به دلیل نیاز به پول برای تأمین هزینه سفر، مبلغ ۷۵۰۰۰ تومان از تجارتخانه کوسیس و توفیلاکتوس به عنوان مال الاجاره پنج سال جنگلهای شمال ایران، یکجا دریافت کرد و در برابر آن سندی تنظیم شد که براساس آن، قرارداد فوق الذکر به مدت هشت سال دیگر با مال الاجاره سالانه ۲۵۰۰۰ تومان تمدید گردید. (ستوده، ۱۳۴۹ ج)

از سال ۱۲۸۲ به بعد، صادرات چوب به شکلهای مختلف فزونی گرفت که در میان آنها چوب شمشاد به صورت گرده بینه بیش از دیگر انواع چوب به چشم می خورد. (جوانشیر، ۱۳۷۸)

پس از کودتای سال ۱۲۹۹ش. و روی کار آمدن رضاشاه، روند چپاول جنگلهای شمال کشور ادامه یافت. در این دوره، پزشکان یونانی مقیم ایران، واسطه های تجاری صدور چوبهای جنگلی ایران به انگلستان بودند که از میان آنان گرانتو پولوس، بویژه در صادرات چوب شمشاد به بندر لیورپول - که مرکز توزیع این چوب در سراسر اروپا به شمار می رفت - نقش فعال داشت. گرانتو پولوس از نفوذ زیاد در وزارت فلاحت و تجارت و فوائد عامه برخوردار بود و توانست در خلال سلطنت پهلوی اول، انحصار صادرات

چوب شمشاد ایران را به اروپا به دست آورد. مکاتبه نمره ۳۳۱۲۴ مورخه ۱۳۰۵۸۸۲۹ وزارت مالیه با وزارت فلاحت و تجارت و فوائد عامه، نشان می دهد که اطلاعات مربوط به بازار چوب شمشاد اروپا در اختیار گزانتوپولوس قرار می گرفت تا صادرات این چوب توسط وی تسهیل گردد؛

وزارت جلیله فوائد عامه - محترماً تصدیق می دهد چون گزانتوپولوس درخواست کرده بود که کثرت او برای صدور چوب شمشاد تمدید شود، آقای کلنل ماکرماک ضمن مسافرت خود در اروپا نسبت به مسئله چوب شمشاد اصولاً پاره ای تحقیقات به عمل آورده و در اینکه دولت به چه تدابیری می تواند بهترین استفاده را از این منبع عایداتی بنماید، مطالعاتی نموده اند. مصرف چوب شمشاد در اروپا می توان گفت فقط منحصر است به کارخانجات تخریسی و آن هم برای ساختن ماسوره و مقدار خیلی هم برای ساختن اشیایی که چوب آنها باید سخت و بادوام باشد به کار می رود. آن مقدار هم از چوب شمشاد را که برای ساختن ماسوره به کار می رود، می توان سالیانه به مقدار ۱۲۰۰ تن تخمین زد... (سند شماره ۲)

گزانتوپولوس همراه با دیگر پزشک یونانی مقیم ایران، پاریکوری،

تجارخانه ای دایر نمود که در دهه دوم سلطنت پهلوی اول صادرات چوب شمشاد از ایران به اروپا در انحصار این تجارخانه بود. نفوذ این تجارخانه در وزارت اقتصاد ملی وقت، تا حدی بود که با تغییر تقسیمات سیاسی گیلان و خارج شدن جنگلهای رانکوه، به عنوان بخشی از عرصه مورد برداشت چوب شمشاد توسط تجارخانه گزانتوپولوس و پاریکوری، از این حوزه سیاسی وزارت اقتصاد ملی جهت جلوگیری از زیان این تجارخانه ناشی از تغییر تقسیمات سیاسی در تاریخ ۱۳۰۹۱۷۸ مکاتبه ذیل را با وزارت داخله انجام می دهد:

”برطبق تصویبنامه نمره ۳-۳۵۴۴/۱۳۰۹/۵ هیئت معظم دولت در تاریخ ۱۹ آبان ۱۳۰۹، قراردادی با تجارخانه گزانتوپولوس و پاریکوری راجع به قطع ۵۰ هزار پوت چوب شمشاد از جنگلهای گیلان برای حمل به خارجه مبادله شد که مستلزم عواید زیادی برای دولت می باشد. تجارخانه مزبور، از تاریخ مبادله قرارداد شروع به قطع اشجار در جنگلهای گیلان نمود. ولی چون اخیراً از قرار معلوم رانکوه از قلمرو ایالت گیلان مجزا و جزو حوزه محال ثلاثه تنکابن گردیده و یک قسمت از عملیات قطع اشجار در جنگلهای رانکوه به عمل خواهد آمد، علیهذا با احتمال اینکه این

تغییر مبادله باعث زحمت و خسارت تجارتخانه مزبور شود، خواهشمند است مقرر فرمایید به حکومت محال ثلاثه تنکابن تلگرافاً دستور داده شود، در اجرای تصویبنامه هیئت وزرای عظام با تجارتخانه مزبور قراردادی که سابقاً مبادله شده، مساعدت و همراهی را نسبت به قطع اشجار به عمل آورند. (رایب، ۱۳۵۰)

مساعی وزارت اقتصاد ملی برای جلوگیری از زیان تجارتخانه گزانتوپولوس و باریکوری در حالی صورت می گرفت که امتیاز بهره برداری انحصاری این تجارتخانه از چوب شمشاد، صنایع داخلی وابسته به این چوب را در آستانه اضمحلال قرار داده بود. چوب شمشاد، از گذشته های دور توسط خراطان و صنعتگران کشور، بخصوص در رشت، قزوین و همدان، جهت ساخت شانه، ماکو، ماسوره، سنتور، قاشق، چنگال، قلیان، کاسه های چوبی، قنّاق تفنگ، دسته داس، دسته چاقو، چوبسیگار، جاسیگاری، غلتک نانوائی، خط کش و اسباب نقشه کشی و ابزار گچبری و سیمانکاری، مورد استفاده قرار می گرفت. (نظامی و مقدم، ۱۳۷۴)

به کارگیری این چوب، بویژه برای تهیه شانه، آن چنان رواج داشت که در غالب مواقع آن را چوب شانه می نامیدند. عریضه های متعددی که از سوی شاهان صنف شانه تراش کشور به دولت به خاطر ممنوعیت دسترسی آنان به چوب شمشاد و کسادی ناشی از آن در این صنف نوشته شده است، آسیب صنایع دستی داخلی را از اعطای امتیازات انحصاری صدور این چوب به بیگانگان می نمایاند. در عریضه مورخ ۱۳۱۷/۳/۲۶ دو تن از پیشکسوتان صنعت شانه سازی کشور آمده است:

"مقام محترم ریاست هیئت وزرای عظام - دامت بقرانه! خاطر مبارکتان را مستحضر می داریم، این جانبان مهدی حسین شانه چیان و مهدی حسین شمشاد مهر دستی شانه ساز، مدت هایی است زحمت کشیده و پشت در پشتی دارای صنعت شانه سازی هستیم و صنعت خود را تکمیل نموده، اینکه امروزه محتاج الیه تمام نوان ایران است و پسند خارجه است و هر ساله مقداری حمل بین النهرین و شامات است؛ یکی از صادرات مملکت است و مصرف صنعت ما چوب شمشاد است و او هم مدتی است غدغن [می باشد]. اداره فلاحه به ما اجازه قطع چوب شمشاد نمی دهد در صورتی که مصرف سالیانه ما جزوی است و از سایر چوبها امتحان نموده، بی مصرف شده است. لطمه بزرگی به صنعت ما وارد آمده حالیه مدتی است بیکار هستیم. تاکنون از قبیل مایحتاج هر چه بوده، فروخته، صرف عائله خود نموده ایم. تقاضای عاجزانه می نمایم بذل مرحمتی فرموده که اسباب آسایش این جانبان با یک مشت عائله فراهم گردد و صنعت چندین ساله ما که امروزه احتیاجات داخلی را فراهم می نماید و صادرات مملکت است و چندین نفر کارگر بیکار مشغول کار شوند یا اینکه تکلیفی کاری برای ما معین نماید که رفع عائله خود را بنماییم. امر، امر مبارک است.

مشهدی حسین شانه چیان - مشهدی حسین شمشاد مهر" (سند شماره ۳) صنف شانه تراش قزوین نیز، در عریضه مورخ ۱۳۱۷/۳/۱۶ به رضاشاه مشکل فوق را در منطقه خود بدین قرار اعلام می دارد:

به خاک پای جواهر اعلیحضرت پهلوی شاهنشاه مملکت ایران!

عرض این بندگان صنف شانه تراش قزوین به خاک پای همایونت؛ قربانت گردیم چون از چوب شمشاد، شانه و قاشق درست می شود و از چوبهای دیگر ممکن نیست که شانه و قاشق درست شود و قریب یک سال است که از طرف دولت از حمل چوب شمشاد به قزوین جلوگیری شده و ما بدبختها به واسطه نداشتن شمشاد بیکار مانده و درب دکاکین ما بسته شده و آنچه را که از اثاثیه منزل داشتیم، فروخته، مخارج یومیه اهل و عیال خود نمودیم، احتراماً از آن پدر تاجدار محبوب تقاضا می نمایم که امر اکید فرمایید از ورود چوب شمشاد به قزوین جلوگیری ننمایند و ما بیچاره ها مجدد به شغل از دست رفته خود مشغول شده، خود و اهل و عیال لیلأ و نهارأ به وجود اعلیحضرت اقدس همایونت دعاگو و شکرگزار می باشیم. از طرف صنف شانه ساز قزوین. (سند شماره ۴)

با وجود رکود صنایع داخلی وابسته به چوب شمشاد و عریضه های متعدد از سوی اصناف مربوطه، همچنان صادرات این چوب در دستور کار بهره برداری از جنگلهای شمشاد شمال قرار گرفت. جوابیه مورخ ۱۳۱۷/۳/۱۷ اداره کل صناعت و فلاحه و وقت به عریضه های اصناف شانه ساز، این موضع را می نمایاند:

"مقام منبع ریاست محترم وزرای عظام! در جواب مرقومه نمره ۱۶۳۴ مورخ ۱۳۱۷/۳/۱۴ راجع به شکایت شانه سازهای همدان نسبت به اجازه قطع چوب شمشاد برای تهیه شانه و غیره، معروض می دارد: نظر به اینکه چوب شمشاد از نوع اشجار صنعتی و از محصول صادراتی جنگل است، قطع آن برای مصرف داخله ممنوع گردیده علیهذا برای تهیه شانه و چوبسیگار و قاشق و غیره، دستور داده شده بود از چوب گلابی و انجیلی مصرف نمایند و فقط برای مساعدت با شانه سازهای قزوین و گیلان اجازه قطع داده شد. راجع به شانه سازهای همدان، چون تاکنون تقاضایی از طرف آنها نرسیده و اطلاعاتی نسبت به میزان احتیاج آنها در مرکز نبود، علیهذا در این خصوص تحقیقاتی از وزارت جلیله ماله به عمل آمده که پس از وصول جواب، نتیجه معروض خواهد شد. (سند شماره ۵)

کوتاه شدن دست صنعتگران داخلی از چوب شمشاد، از یک سو وابستگی بقای صنف و تداوم معیشت آنان به این چوب، از سوی دیگر موجب گردید که قاچاق چوب شمشاد برای تأمین نیازهای داخلی، بویژه در دهه ۱۳۲۰ افزایش یابد. این امر در کنار صادرات آن، بهره برداری از این گونه جنگلی را تشدید نمود و صدمات جبران ناپذیری به ذخایر آن وارد آورد. در دهه ۱۳۳۰، حجم چوب شمشاد قاچاق ورودی به بازارهای داخلی روز به روز افزایش یافت؛ به طوری که قیمت آن در طول این دهه، برخلاف سیر صعودی قیمت دیگر کالاها، به طور مرتب کاهش پیدا کرد. نامه مورخ ۱۳۲۱/۷/۱۵ وزیر کشاورزی وقت به نخست وزیر، بر روی پدیده قاچاق چوب شمشاد را در بازارهای داخلی نشان می دهد:

"جناب آقای نخست وزیر! [در پاسخ نامه شماره ۱۴۰۹ مورخ ۲۶/۱۳۲۱/۶ موضوع تقاضای شانه سازهای قزوین معروض می دارد: بهای شمشاد در قزوین قبل از وقایع شهریور ماه سال گذشته، در

حدود هر سیصد کیلو سه هزار ریال بوده ولی اکنون به علت قاچاق فروشی، برخلاف اجناسی که قیمتشان ترقی کرده، تنزل نموده است؛ به طوری که بهای فروش هر سیصد کیلو چوب شمشاد چهار صد ریال می باشد.

چون چوب شمشاد یکی از گرانبهاترین چوبهای جنگلی ایران است، لذا مأمورینی گماشته شدند تا از قاچاق آن جلوگیری کنند و در صورتی که اجازه فرمایند، پس از تصویب قانون جنگل با اجازه قطع آن اقدام شود. وزیر کشاورزی^۶ (سند شماره ۶)

قانون جنگل، مشتمل بر ۱۸ ماده و ۷ تبصره در دیماه ۱۳۳۱ از تصویب مجلس شورای ملی گذشت و پس از تصویب آیین نامه اجرایی آن در فروردین ۱۳۳۲، به اجرا گذارده شد. این قانون به دلیل کارشکنی مالکان خصوصی جنگلها و قلت مجازات و جریمه متخلفان، تأثیر چندانی بر حفاظت از جنگلها نداشت. (بنان، ۱۳۷۰)

از سوی دیگر، صادرات چوب شمشاد، به مثابه عامل مهم تعدی به ذخایر این گونه جنگلی، تا پایان دهه ۱۳۳۰ در دستور کار دولت پهلوی دوم قرار داشت. جدول شماره ۱، آمار پروانه صدور چوب شمشاد را در مقایسه با آمار پروانه صدور کل چوبهای جنگلی ایران در دهه یاد شده، نشان می دهد.

در دهه ۱۳۴۰، با توسعه فناوری و ساخت ماسوره های پلاستیکی و رواج استفاده از آنها در اروپا، تقاضای چوب شمشاد کاهش یافت. با این وجود، برداشتهای بی رویه از جنگلهای شمشاد، در خلال حدود یک قرن گذشته در چار چوب معاهدات تجاری و امتیازات انحصاری بهره برداری از این جنگلها توسط بیگانگان، آن چنان زیانی به ذخایر جنگلهای شمشاد وارد آورد که وقتی قانون حفاظت و بهره برداری از جنگلها و مراتع کشور در تاریخ ۱۳۴۶/۵/۳۰ به تصویب رسید و درختان جنگلی ایران از نظر اجرای این قانون اولویت بندی شدند، شمشاد در گروه درختان دارای اولویت اول برای حفاظت قرار گرفت. (سازمان جنگلها و مراتع، ۱۳۸۰)

امروزه در حوالی برخی بقعه ها، امامزاده ها و قبرستانهای شمال کشور، تک درختان کهنسال شمشاد را می بینیم که بیانگر وجود جنگلهای انبوه شمشاد در گذشته ای نه چندان دور می باشد. شمشاد به دلیل ویژگیهای خاص گیاهشناختی و همیشه سبز بودن، در طول تاریخ بشر در میان اقوام و ملل گوناگون دارای وجهه مقدس و مذهبی بوده است. به طوری که در قرون وسطی، در محوطه دیرها و کلیساها کاشته می شد و حراست می گردید. (مجنونیان، ۱۳۶۹)

بقای تک درختان کهنسال شمشاد در حوالی بقعه ها، امامزاده ها و قبرستانهای شمال کشور نیز، از حرمت داشتن آنها توسط مردم ناشی می گردد. در ذیل، شماری از این اماکن مقدس را برمی شمیریم که جز معدود درختان شمشاد اثری از آنها در این مناطق - که روزگاری جنگل شمشاد بوده اند - باقی نمانده است:

(بقعه امام سلطان محمود شاه دینوری بن زید بن امام زین العابدین (ع) در روستای شاه میلارزن (میل لرزان) خطبه سرای شهرستان استارا در استان گیلان که تنه درختان شمشاد حیاط این بقعه به ۱۵۰ سانتیمتر می رسد.

(بقعه سید ابو نصار بن موسی بن جعفر (ع) در دهکده پایین مالفجان شهرستان سیاهکل در استان گیلان که محیط درختان شمشاد پیرامون آن تا ۱۳۰ سانتیمتر است.

(بقعه سید علی کیا بن امام موسی کاظم (ع) در روستای لیلمان شهرستان لاهیجان در استان گیلان که درختان شمشاد محوطه وسیع آن، محیط ته ای معادل ۱۵۰ سانتیمتر دارند.

(بقعه آقاسید علی کیا در دهکده مزرک خرم آباد شهرستان تنکابن در استان مازندران که در حیاط آن، درختان شمشاد با محیط تنه ۱۶۰ سانتیمتر وجود دارد. (بقعه سید علی بن سید حمزه در اراضی اسبجین لنگای شهرستان تنکابن در استان مازندران که شمشادهای کهنسال با محیط دایره تنه ۱۳۰ سانتیمتر در اطراف آن به چشم می خورد.

(بقعه آقاسید محمد در اراضی اسبجین لنگای شهرستان تنکابن در استان مازندران که شمشادهای محوطه آن تا ۱۲۵ سانتیمتر محیط تنه دارند. با توجه به اینکه رشد قطری درخت شمشاد به طور متوسط ۰/۵ تا ۷۲ میلیمتر در سال است (حجازی، ۱۳۶۴)، می توان عمر شمشادهای مشاهده شده در اماکن فوق را بین ۱۰۰۰ تا ۲۵۰۰ سال تخمین زد.

در حال حاضر، بر اساس قانون حفظ و حمایت از منابع طبیعی و ذخایر جنگلی کشور - که در تاریخ ۱۳۷۷/۵ در مجلس شورای اسلامی تصویب و در تاریخ ۱۳۷۷/۱۲ به تأیید شورای نگهبان رسیده است - شمشاد از گونه های درختانی است که جزو ذخایر جنگلی محسوب و قطع آن ممنوع می باشد. (سازمان جنگلها و مراتع، ۱۳۸۰)

جدول شماره ۲، ذخیره گاههای جنگلی شمشاد و مساحت آنها را در شمال کشور نشان می دهد.

جدول شماره ۱

آمار پروانه صدور چوب شمشاد در مقایسه با آمار پروانه صدور کل چوبهای جنگلی ایران

در دهه ۱۳۳۰

سال	پروانه صدور چوب شمشاد (مترمکعب)	پروانه صدور کل چوبهای جنگلی ایران (مترمکعب)
۱۳۳۲	۱۲۸۰۳ و ۸۵۱	۳۸۹ و ۷۸۶
۱۳۳۳	۱۲۳۰۳ و ۳۶۲	۲۴۷ و ۹۱۲
۱۳۳۴	۱۳۴۷۳ و ۲۱۹	۱۴۷ و ۷۷۹
۱۳۳۷	۵۹۴۶ و ۶۱۰	۱۵۷ و ۷۰۳
۱۳۳۹	۶۵۳۲ و ۹۰۴	۸۷ و ۷۲۱

(ماخذ: بای پر، ۱۳۶۳)

جدول شماره ۲

ذخیره گاههای جنگلی شمشاد در شمال کشور و مساحت آنها

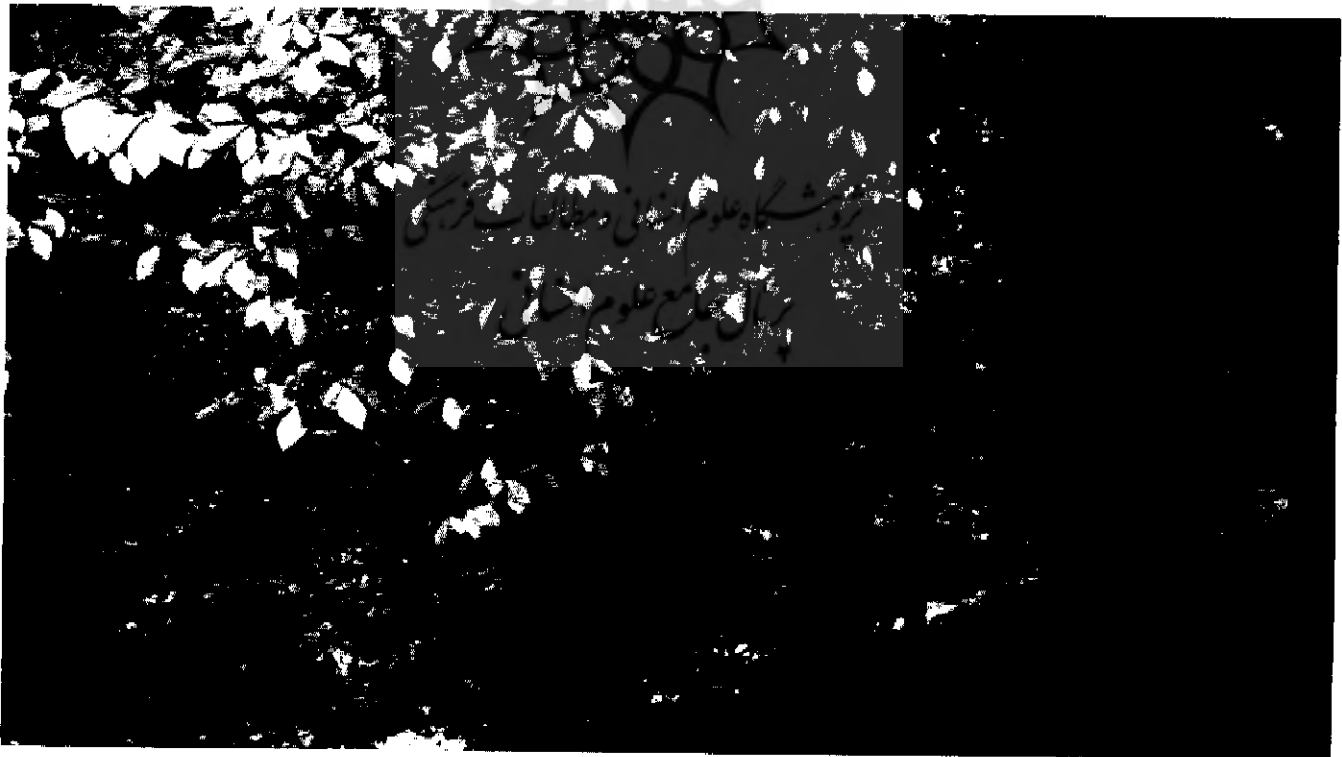
ذخیره گاه جنگلی شمشاد	نشانی	مساحت (هکتار)
کیاسر	گیلان- کیاسر	۱۲۰۰
گیسوم	گیلان- آستارا	۱۷۱
ممرز آباد	مازندران- متل قو	۵۶
سرخه جین	مازندران- رامسر	۴۵۸
هندو کلا	مازندران- آمل	۱۵۸
پارک میرزا کوچک خان	مازندران- آمل	۲۵۰
خیبوس- انجیل سی	مازندران- بابل	۶۰۱
پارک جنگلی سی سنگان	مازندران- نور	۴۰۰
توسکا تک	مازندران- نوشهر	۱۰۴
چیفین	مازندران- نوشهر	۹۰۷
بندر گز	گلستان- بندر گز	۳۸۵

فارسی	معادل انگلیسی
گونه در خطر انقراض	Endangered species
همیشه سبز	Ever green
انقراض	Extinction
توان تولید جنگل	Forest production capability
برداشت	Harvesting
استفاده پایدار	Sustainable use
ذخایر جنگلی	Forest reserves

کتابنامه:

- ۱- بای بر، ج: اقتصاد ایران، مؤسسه حسابرسی سازمان صنایع ملی ایران، ۱۳۶۳.
- ۲- بنان، غلامعلی: تاریخچه جنگل‌بانی ایران، فصلنامه جنگل و مرتع، ش ۸، سازمان جنگلها و مرتع کشور، ۱۳۷۰.
- ۳- بنان، غلامعلی، همان، ش ۹.
- ۴- جوانشیر، کریم: تاریخ علوم منابع طبیعی ایران، انتشارات سازمان آموزش، تحقیقات و ترویج کشاورزی و گروه علوم کشاورزی فرهنگستان علوم جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۷۸.
- ۵- حجازی، رضا: چوبشناسی و صنایع چوب، ج ۲، انتشارات دانشگاه تهران، ۱۳۶۴.
- ۶- رستمی شاهراچی، تیمور: بررسی تأثیر عوامل اکولوژیکی بر روی شعبه‌سنانهای شمال، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه تربیت مدرس، ۱۳۶۷.
- ۷- رابینو، ه. ل: ولایات دارالمرز ایران (گیلان) ترجمه جعفر خمایی زاده، انتشارات پژوهشگران ایران، ۱۳۵۰.
- ۸- سازمان جنگلها و مرتع ایران، مجموعه قوانین و مقرات سازمان جنگلها و مرتع ایران، دفتر حقوقی و بازرسی سازمان جنگلها و مرتع ایران، ۱۳۸۰.
- ۹- ستوده، منوچهر: از آستارا تا استرآباد، جلد‌های ۱ و ۲، انتشارات انجمن آثار ملی ایران، ۱۳۴۹.
- ۱۰- مجنونیان، هنریک: درختان و محیط زیست، انتشارات سازمان حفاظت محیط زیست، ۱۳۶۹.
- ۱۱- نظامی، محمدطاهر و مقدم، محمدحسین: کتاب گیلان، ج ۳، جنگل‌های گیلان، انتشارات پژوهشگران ایران، ۱۳۷۴.

12- A. & Jamzad, Z. Red data Book of Iran, Iranian Research Institute of Forest and Rangelands. 1993.

Benoit Gabbay

EXPORT. IMPORT. COMMISSION
Brenus Chavmos Sallané, Kouché Seyed Hassan Khan
Telegr. Address. BENGABBAY
Code Bentley's,

Ref. N°

Teheran,

بنوا گبای

خیابان قوام السلطنه - کوچه سید حسن خان

طهران

آدرس تلگرافی: (بنگابای)

تاریخ ۱۹ خرداد ماه ۱۳۱۶

ریاست وزرای اعظم - ریاست شورای عالی اقتصادی

طهران

محترماً معروض میدارد در تئ قبیل مذاکراتی که اینجانب با «ناب آقای علا» رئیس اداره کل تجارت نمودیم اجازه میخواهم پیشنهاد خود را برای تحصیل اجازه صدور جوب شمشاد ایران بانگلستان بنمایم .

جوب شمشاد ایران حاصل جنگلهای گیلان و مازندران همیشه در انگلستان مطلوب بوده و میباشد این جوب برای مصرف قسمتی از دستگاههای ریسندگی و بافندگی خصوصاً ماکسو مصرف میسرند .

تقریباً تا شش سال قبل این مطلع ایران از طرف بعضی از اطباء یونانی مقیم ایران برای انگلستان صادر میشد و پس از آن صادراتی دیگر بعمل نیامده است .

در سال ۱۹۳۳ میلادی مسافرتی بانگلستان نمودم اداره تجارت خارجه لندن از این جان نثار تقاضا نمود که در مراجعت بایران اقدامات لازمه را بمقامات مربوطه برای تحصیل اجازه صدور جوب شمشاد از ایران را بنمایم و نیز اینجانب را بیکي از مهمترین و مشهورترین تجارتخانه های متخصه جوب فروش انگلستان آقایان ژوزف گاردنر و اولاده محدود *Joseph Gardner & Sons Ltd* *Liverpool* معرفی نمود و فعلاً نماینده آن تجارتخانه میباشد .

مسافرتی به بندر لیورپول نموده اطلاعات لازمه را درباره جوب شمشاد حاصل نمودم و پس از مراجعت بایران اقداماتی اولاً در اداره فسلاحت و بعد در دربار

۲ - راجع به چوب شمشاد ایران

سلطنتی برای تحصیل اجازه صدور این جنس بعمل آوردم و هنوز موفق به نتیجه نشده‌ام امیدوارم چه برای توصیه صادرات ایران چه برای تحصیل اسعار و نرخ با اهمیت این کار اراده ریاست وزرای اعظم باین موضوع تعلقه می‌گیرد که شاید ممکن باشد اجازه برای صدور آن حاصل شود.

برای مطالعه نمودن قضیه روشن ساختن موضوع اجساز می‌خواهم نقاط ذیل را بنظر مبارک برسانم.

۱ - عدم صدور چوب شمشاد از ایران توجه تجار لیورپول را بنقاط دیگری جلب نموده و این مطاع را از جنگلهای ممالک کانادا ترکیه قفقاز و افریقای جنوبی حاصل نموده و انگلستان وارد نمودند ولی هیچکدام از آنها جای چوب شمشاد ایران را نگرفته است.

۲ - بعضی از چوبهای جنگلی ایران از قبیل گردو و اش و غیره در خود ایران نیز مصرف دارند ولی چوب شمشاد چندان مصرفی در این سران نداشته در اروپا هم مصرف آن محدود میباشد.

۳ - نظریه محسنات آن (وزن - استخکام) و غیره چوب شمشاد ایران بر همه چوبهای شمشاد ممالک دیگر رجحان و برتری دارد و در بازار انگلستان مطلوب میباشد.

۴ - بندر لیورپول در انگلستان مرکز مهم چوب شمشاد میباشد و از آنجا بتمام اروپا تقسیم میشود.

۵ - نظر بوجود نداشتن چوب شمشاد ایران در بازار لیورپول نمیتوان بطور دقیق قیمت مثبتی برای آن معین نمود ولی میتوان گفت که پیشنهاد آقایان گاردنسر بمقامات مربوطه از کلیه پیشنهادات چه در باره مقدار زیاد تر و چه در باره قیمت برتری داشته و این تجارتخانه تا مبلغ دوازده لیره انگلیسی (£ 12-0-0) برای هر تن (۳۳۳ من تبریز) تحسویل جنگل حاضر بوده و علاوه کلمه مخارجات اگر جنگل ایران تا لیورپول را بعهده خود خواهد گرفت.

۶ - نظریه اینکه مصرف چوب شمشاد ایران در اروپا محدود میباشد و نظریه اینکه اگر این مطاع در دستهای مختلف باشد بازار آن خراب و لطمه به آتی آن وارد میشود.

- ۳ - راجع به جوس شمشاد

تجارتخانه گاردنر حاضر است برای سال اول تا مقدار هزار و پانصد تن (پنج هزار خروار) تخمین اِبتیاع نموده و بدین جهت تقاضا مینماید که انحصار صدور این جنس از ایران باو واگذار شود.

۷ - برداخت وجه برای قیمت جوس به پوند انگلیسی خواهد بود و ترتیب برداخت و شرایط دیگر در کتبات بین طرفین تفصیلاً تعیین خواهد شد.

در صورتیکه این قیمت مکفی بنظر نرسد تجارتخانه گاردنر با در نظر گرفتن و مراعات نمودن بازار لیورپول حاضر خواهد بود بهر پیشنهادهایکه مقامات مربوطه صلاح بدانند ترتیب اثر دهد.

۸ - ممکن است معامله هر سال تجدید شود.

۹ - تجارتخانه گاردنر در سال ۱۷۴۸ میلادی تاسیس شده و یکی از معتبرترین و بهترین تجارتخانه های لیورپول میباشد که تخصص در معاملات جوس دارد.

بهترین رفرانسهای بانکی و تجاری را این تجارتخانه دارا میباشد.

اینجان بنوا گبای تبعه ایران نماینده تجارتخانه ژوزف گاردنر و اولاده محدود لیورپول در صورت لزوم و برای تکمیل اطلاعات در موضوع فوق حاضر هستم و امیدوار هستم که اگر اراده ریاست وزراء و ریاست شورای اقتصاد عالی باین کار تعلق گیرد مغربه نتیجه باشد.

در خاتمه احترامات فائمه خود را تقدیم میدارد

بنوا گبای نماینده ژوزف گاردنر و اولاده لیمتد لیورپول

ورثیه سابق کیانی بینه الیانس اسورانس لندن در ایران

گبای
شیرازی

اداره
شماره: ۱۰۷-۱
تاریخ: ۱۳۰۴/۲/۲۹

وزارت فلاح و تجارت و فوائد عامه

معاونت

شماره سند: ۴۵۹۶
تاریخ: ۱۳۰۴/۲/۲۹
موضوع: ...

تقریباً بعد از آن که در صورتی که در وقت اول ...
 بمسئولین خود نسبتاً اظهار کرده است ...
 چه نسبتاً اظهار کرده است ...
 به غیرت و با وجود این که در واقع ...
 و همچنین این امر که در واقع ...
 تمام در نتیجه این که ...
 در آن جهت که ...
 به باقی ...
 مذکور ...
 مقدار و غیر ...
 فردی ...
 شرایط ...
 تعیین ...
 براساس ...
 در ...
 به حال ...
 این ...
 معلوم ...
 شماری ...
 در ...
 در ...

وزارت فلاح و تجارت و فوائد عامه

شماره مورخه وزارت اداره که اصل آن ثبت شد

نموده و با کسب انکس مقرر شد که چوبک را در حد فیه با درجه است با کسب از چوبک به آسانه بر معر که تو دوا را بقدرت با نادر غیر خردی نماید
نیز بر سر و جبهه چوبکش از دیوان صادر شده با کسب نامی بیخ از فروردین در روز بعضی فروش و این پس از تولید که دولت در معر که تو دوا را
بنام بی بی سالی مع خلیفه و دیوانی بر سر دولت تو دوا را در حد فیه با کسب از چوبک به آسانه بر معر که تو دوا را بقدرت با نادر غیر خردی نماید
دولت بخاطر باقی رئیس ایام مقرر شد که چوبک را در حد فیه با کسب از دیوان صادر شده با کسب نامی بیخ از فروردین در روز بعضی فروش و این پس از تولید که دولت در معر که تو دوا را
تا نوزده است در جبهه فیه مقرر شد که چوبک را در حد فیه با کسب از دیوان صادر شده با کسب نامی بیخ از فروردین در روز بعضی فروش و این پس از تولید که دولت در معر که تو دوا را
تحت نظر قرار بر نسبت بچوبهای خوب و با اندازه معیار که تو دوا را در حد فیه با کسب از دیوان صادر شده با کسب نامی بیخ از فروردین در روز بعضی فروش و این پس از تولید که دولت در معر که تو دوا را
معرفی شده که کسب تمام از کسب تمام که تو دوا را در حد فیه با کسب از دیوان صادر شده با کسب نامی بیخ از فروردین در روز بعضی فروش و این پس از تولید که دولت در معر که تو دوا را
برگرفته تو دوا را در حد فیه با کسب از دیوان صادر شده با کسب نامی بیخ از فروردین در روز بعضی فروش و این پس از تولید که دولت در معر که تو دوا را
و حسن خود به هر که که تعقیب می نماید در هر ایران به طرف برساند و تنها قید در حد فیه با کسب از دیوان صادر شده با کسب نامی بیخ از فروردین در روز بعضی فروش و این پس از تولید که دولت در معر که تو دوا را
دولت که کسب تمام بی حدی که کسب تمام که تو دوا را در حد فیه با کسب از دیوان صادر شده با کسب نامی بیخ از فروردین در روز بعضی فروش و این پس از تولید که دولت در معر که تو دوا را

مسئول امور
سلطان کسری

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

مهرگ

۳۶ اسحاق خرم رگت ميثت وزير اعظم دست بقاء

بش در بند

خاطر جانگهان را مستحضر بنام ان حاجات بزرگواران بچه چاه و ابر حیدر شاد و امیر

مدرسه انجمن است خست کشیده در پستی ارضش ندارد صفت بنام بنام هم و صفت خرم و خرمی

۱۱۱۱۱۱۱۱۱۱۱
۱۱۱۱۱۱۱۱۱۱۱
۱۱۱۱۱۱۱۱۱۱۱
۱۱۱۱۱۱۱۱۱۱۱
۱۱۱۱۱۱۱۱۱۱۱
۱۱۱۱۱۱۱۱۱۱۱
۱۱۱۱۱۱۱۱۱۱۱

نموده ایم که امروزه محضاً ما را تمام جوانان ایران است و رسیدن حاجت است بر ما در حال

پس از این در زمان است که یک روز صادرات ملک است در صورت صفت با حیرت

و ادم این است غرض از او خلافت با اجازه قطع می باشد و امید بود در هر روز صفت با حیرت

ما در این است و در سایر امور که امکان نموده به بصورت است بطوریکه صفت با حیرت

حالی است که به هم می آید و از این جهت در هر روز صفت با حیرت

عاجز است تا به این روشی آورده که در سایر مسائل است با این صفت با حیرت

و صفت با حیرت بسیار که امروزه اجناس است داخل از این خواهد صادرات ملک است

چنین نوعی که هر چه بکار شود در آنجا که تصدیف گای برای رسیدن تا یک مرتبه صفت با حیرت

عوز را بنام آزار و با برکت است اما در صفت با حیرت اما در صفت با حیرت

۱۱۱۱۱۱۱۱۱۱۱
۱۱۱۱۱۱۱۱۱۱۱
۱۱۱۱۱۱۱۱۱۱۱
۱۱۱۱۱۱۱۱۱۱۱
۱۱۱۱۱۱۱۱۱۱۱
۱۱۱۱۱۱۱۱۱۱۱
۱۱۱۱۱۱۱۱۱۱۱

۱۳۵۷/۱/۱۵

بجای چو ابراهیم علی حضرت پهلوشاهنشاه و مملکت ایران
 حضرت این همه کمال صفت شایسته تر از آن فرودین بجای کنایه
 قربت داریم چون ایروب شمشاد نشاء و قاشق درست میشود و در چوبهای دولتی
 و قاشق درست شود و قریب کمال است که از طرف حرارت از چوب شمشاد
 نیویز شده و ما به نجیب که ایوب شمشاد شمشاد بکار آمده و در یک کالین
 دایره از امانت منزل داشتیم فروخته خارج ایوب شمشاد خود کردیم
 پیرتاج دارم خوب گفتیم ایوب شمشاد ایوب شمشاد ایوب شمشاد
 و چهاردهم از دست رفته خود مشغول شده خود را در حال ایوب شمشاد
 و حضرت اندر حرارت حرارت که در ایوب شمشاد از طرف صفت شایسته

احقر ابراهیم علی
 اهل الرضوی علی
 احقر عیال علی
 اهل بنیان حاج
 اهل بنیان حاج
 اهل بنیان حاج
 اهل بنیان حاج

۲۷۶۸
 ۱۱

در راه کتاب - ۱۱/۲/۱۵

۸۳۷
 ۱۱/۲/۱۵
 در راه کتاب

دائرة...
شماره...
تاریخ...
شماره...

اداره کل صناعت و فلاحت

مقام منسج ریاست مستنصر وزیر اعظم

در جواب مرقومه نمبر (۱۶۳۴) مورخه ۱۵ رجب ۱۲۸۷ راجع بشکایت آنه سازه جدید از نسبت
باجا و شرح خوب شدت ابرای تهیه شان و فوسو معدود...
از نوع اشباره...
علمیه ابرای تهیه شان و خوب...
و تعطیل به رفتن...
شما که...
در مرکز بود علمیه...
نتیجه را... خواه شد است

Handwritten signature and date: ۱۲ ۱۳ ۱۸

Stamp: ۱۵ ۲ / ۱۸ ۷۷

Handwritten notes and signature: ۱۲ ۱۳ ۱۸

Handwritten signature and date: ۱۲ ۱۳ ۱۷

باربع

شماره ۴۸۲۳ / ۲۰۱۲۱

شماره
شمار
جزو
بروند

وزارت کشاورزی

تاریخ نوشت

جناب آقای نخست وزیر

پاسخ نامه شماره ۱۴۰۹۵ مورخ ۲۶ / ۶ / ۲۱ موضوع تقاضای

شانه سازهای قزوین معروض میدارد :

بهای شمعدان در قزوین قبل از وقایع شهر یورما سال گذشته در حدود هر سیصد کیلو سه هزار ریال بود مولی اکنون بععلت قاچاق فروش برخلاف اجناسی که قیمتشان ترقی کرده تنزل نموده است بطوری که بهای فروش هر سیصد کیلو چوب شمعدان چهار صد ریال میباشد .

چون چوب شمعدان یکی از گرانبها ترین چوبهای جنگلی ایران است لذا ما مورینی کما شته شدن تا از قاچاق آن جلوگیری کنند و در صورتیکه اجازه فرمایند پس از تصویب قانون جنگل با اجازه قطع آن اقدام شود . وزیر کشاورزی

وزیر کشاورزی

مستطرت

۷/۱۲

پس از تصویب
۲۱/۷/۱۲

۱۵۸۸۲ ✓
۲۱/۷/۱۵